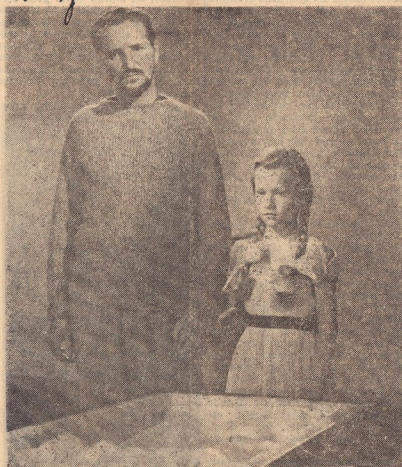

Dreyers og Munks »Ordet« er en storslået oplevelse

Med sin filmatisering af »Ordet« har
Carl Th. Dreyer givet Kaj Munk et
smukt mindesmærke

Kr. Sj.

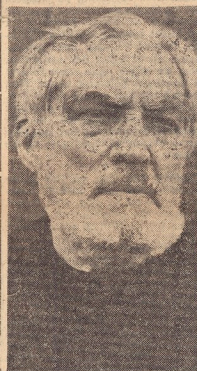

Johannes (Preben Lerdorff Rye) og barnet ved Ingers bære

Med sin filmatisering af Kaj Munk-dramat »Ordet« har Carl Th. Dreyer skabt et værk, der utvivlsomt vil blive stående. Det vil blive nævnt sammen med hans uforglemmelige »Vredens dag« fra 43. Det bekræftes påny, at i Danmark i Dreyer ejer en instruktør af verdensformat, en vidtspændende personlighed, der aldrig pjatter sig fra noget, men altid går i dybden, søger og søger sig frem til det helt dækkende udtryk. Fra sine første film har han kredset om det religiøse. Ikke den overfladiske og konventionelle religiositet, men den troens lidenskab, som bl. a. Kierkegaard har talt om. Derfor søgte han til Jeanne d'Arch-skikkelsen, derfor optoges han af middelalderens hekseprocesser, disse forfærdende udslag af en primitiv-folkelig tro. Og derfor blev han grebet af Kaj Munks vældige drama om troen, disse ætsende og stærke ord om, at »ikke een blandt de troende troer«. For Munk var evangeliet tung og forpligtende alvor. Det krævede bekendelse. Og hvad med miraklerne, troens klareste manifestationer? Han skrev dette stykke, der diskuteres så stærkt — her mødte man jo opstandelse og dødeopvækkelser, selv om det kun var på scenen. Men »Ordet« rystede, skønt det var teater og ikke liv. Det taler om den tro, der ikke er dorsk ro, men rystende lidenskab.

Det er forståeligt, at Dreyer undervejs til sin Kristusfilm måtte standse ved dette mægtige stof, miraklet ført ind i vor egen tid og omplantet til dansk grund, til dette mærkelige Vestjylland, hvor Indre Mission og Grundtvigianisme i hvert fald indtil for nogle år til-

bage kunne støde så hårdt sammen, at det kunne splitte familier. I Munks »Ordet« er der opgør mellem disse to retninger, opgør, ja, men tillige forsoning. Netop i opstandelsesmiraklet mødes de i undren over Guds uendelige godhed, Guds majestæt. Elias Gud, vor Gud, den Gud, der i går, i dag, til evig tid er den samme Gud.

Henrik Malberg som gamle Morten Borgen

Så var det spørgsmålet: Kunne Dreyer forløse dette drama? Vanskeligt er det at spille, vanskeligt at gribe miljøet. Rollebesætningen har været et stort problem, men Dreyer fik frie hænder, og — på et par undtagelser nær — har han valgt rigtigt. Henry Skjær, der er lægen, er slet ikke i trit med ensemblet. Hans replikbehandling er direkte dårlig. Man har sine tvivl om, at et amatørteater ville tage til takke med ham. Der er heller ikke grund til at skrive pæne ord om Ove Rud, som man ser i præstens rolle. Man får intet indtryk af denne præst, der personificerer den pæne og borgerliggjort tro. Han har ikke engang mod til at være farisæer, er blot en professionel ordgyder. En nydelig hr. ingenting.

Men både præst og læge er bifigurer. Interessen samler sig om menneskene på Borgensgård, og her er det filmens styrke, at disse roller overhovedet ikke kunne være besat bedre. Der er nu først gamle Morten Borgen. Denne vestjyske patriark i slægt med Abraham og Isak, Jakob og Grundtvig med for den sags skyld! Skikkelsen gives af Henrik Malberg, der har bondens stouthe ro, stolt, stejlt som en klippe, vældig i tro og vældig i tvivl. Far for sine tre sønner. Man fornemmer, at når han engang ikke er mere, vil skovens største træ mangle. Eller kan han overhovedet dø? Jo, det kan han! Selv det stærkeste menneske må en dag give tabt! Og gam-

le Borgen kæmper med Gud — og taber. Han må erkende, at han i sin bøn har villet sit eget. Der er styrke og resignation over Malberg i den scene, hvor han i nederlaget må snakke Job efter munden i de evighedsnægtede ord: »Herren gav, Herren tog. — Herrens navn være lovet.«

Sammenspillet mellem Malberg og Birgitte Federspiel må fremhæves. Fru Federspiel er Inger, Borgens svigerdatter. Navnlig vil man huske deres samtale i dagligstuen. Inger vil indhente svigerfaderens samtykke til Anders Borgens giftermål med den indremissionske skrædders datter. I denne scene får tiden lov til at gå i stå. Det er virkelig samtale. Samtale mellem to rodfæstede mennesker, der trygt hviler i sig selv. Det har ingen hast! Hun lister sig ind på den gamle, som nok aner, at der er et eller andet usædvanligt på færde, for han har jo fået kaffe på en hverdag. Hendes respekt for hans alder og hans særethed i det øjeblik, hvor han opdager, at sønnen vil fri uden hans vilje og vidende! »I fortæller jo ikke mig, hvor I går hen,« siger han.

Man glemmer det ikke. Fru Federspiel dokumenterer gennem hele filmen, at hendes talent er usædvanligt. Opvækkelses-scenen er forfærdelig svær, men den lykkes! Den er gjort med en sådan indtrængende finhed, at man ikke kan ryste den af sig. Den bliver til et vidnesbyrd om Guds almagt. Emil Hass Christensen er Ingers mand, Mikkel Borgen, den blandt Borgen-sønnerne, der ikke har sin fars tro. På forhånd stillede man sig skeptisk til dette valg. Havde den trænede instruktør ikke grebet fejl her? Hidtil har Hass Christensen mest været set i rollen som elegant verdensmand. Et felt, hans udseende gør ham velegnet til.

Valget var rigtigt! Hass Christensen kan tolke den mandige sorg, som inspirerede Munk til at skrive stykket. Bedst er han i den scene, hvor han bryder sammen ved den åbne kiste. Det er ærligt og menneskeligt spil.

Stykkets vanskeligste rolle er betroet Preben Lerdorff Rye. Rollen som den sindssyge Johannes, troens repræsentant. Han har læst sig »gale« på Kierkegaard, men samtidig nemmet noget mere væsentligt. Lerdorff Rye bruger en mærkelig, messende stemmetone, der griber! Bibelordene bliver nye — han er en bølge af en, der råber i ørkenen. Man fastholdes af ham i de øjeblikke, hvor han ser udover klitterne — der er sælsomt liv i dette ansigt. Lerdorff Rye yder en indsats af fornem kvalitet. Der er tyngde og kraft i hans fremstilling af den ejendommelige Johannes-skikkelse. Han går omkring på denne vestjyske gård, klædt i en munkekutte, sigende disse replikker, der er så mættet med indhold. I den time, hvor troen skal prøves, er hans forstand klar. Og opvækkelses-scenen føles ikke blasfemisk! Tværtimod — dens tone er ædel og ren. Johannes siger jo til Gud: »Er det din vilje, så giv os Inger tilbage.«

Det indremissionske repræsenteres af Peter Skrædder. Munk var vidtfavnende nok til at forstå både N. F. S. og Vilhelm Beck. Morten Borgen og Peter Skrædder er begge skildret med sympati og medleven. Skrædderen er den »skriffkloge«, kan være lidt farisæisk, men stor nok til at gå i sig selv, da han har forløbet sig over for den gamle fra Borgensgård. »Jeg skulle have vendt den anden kind til,« siger han, suk-kende over syndens magt og kødets skrøbelighed. Og når Peter Skrædder går i sig selv, gør han det til gavn. I handling! Ejnar Federspiel har denne rolle, er måske lidt stillestående, men præstationen er absolut vederhæftig.

Som i »Vredens Dag« præsenteres man for et par »funds«. Der er Caj Kristensen og Gerda Nielsen. Caj Kristensen er yngste søn fra Borgensgård, hun skrædderdatteren. Både han og hun klarer sig pænt i ensemblet. Han er bedst, giver meget af Anders Borgens vege ubeslut-somhed. Hun kan virke lidt bleg og ubetydelig.

Milieuskildringen! Carl Th. Dreyer har gjort alt for at gøre filmen virkelighedsnær. Den er da også i allerbedste forstand realistisk. Man kan godt tage omgivel-

forbød =
læsel
mangl.